

Τσε Γκεβάρα: Της επαναστατικής νιότης το αιώνιο χαμόγελο

Μάκης Γεωργιάδης

Πέρασαν κιάλας πενήντα χρόνια από τη δολοφονία του κομαντάντε Τσε Γκεβάρα. Κύλησε κιάλας μισός αιώνας, άλλοτε σα μολύβι κι άλλοτε σα νερό, αλλά πάντοτε με το στίγμα χαραγμένο που άφησε ένας από τους σημαντικότερους επαναστάτες που έζησαν κι έδρασαν στο διάβα του 20ο αιώνα. Ο Τσε από μια άποψη ήταν τυχερός. Ολόκληρη η ζωή και η δράση του εκτυλίχθηκαν σε μια εποχή που γεννούσε, αλλά και είχε ανάγκη ήρωες. Από την άλλη ωστόσο ο αργεντίνος πρωτομάστορας της κουβανέζικης επανάστασης ήταν τέκνο των συνθηκών και ώριμο τέκνο της ανάγκης και της οργής, όπως θα έλεγε ο ποιητής Κ. Βάρναλης.

Αυτός ο μεγάλος αργεντίνος επαναστάτης έμελλε να δολοφονηθεί άνανδρα πενήντα χρόνια μετά την πρώτη επιτυχημένη απόπειρα της ανθρωπότητας να κάνει την έφοδο στον ουρανό όπως αυτή εκφράστηκε μέσω της μεγάλης Οκτωβριανής επανάστασης, και σχεδόν εννιά χρόνια μετά τον επαναστατικό θρίαμβο στην Κούβα. Τα δικά του λόγια ήταν και ο καθρέφτης των πράξεων του. «Ο επαναστάτης ή θα νικήσει ή θα πεθάνει» έλεγε και ο ίδιος πιστός σε αυτά τα λόγια τα έπραξε και τα δύο. Νίκησε και πέθανε για την επανάσταση. Για την υπόθεση της απελευθέρωσης της ανθρωπότητας από τα δεσμά της εκμετάλλευσης. Πενήντα χρόνια μετά, σε μια εποχή πιο πεζή, που τα επαναστατικά κινήματα έχουν υποχωρήσει και ηττηθεί και ο ορίζοντας διαγράφεται ζοφερός, είναι αυτά τα λόγια του Τσε που μοιάζουν όμοια με χαρακιές στον καμβά της δικής μας εποχής. Οι επαναστάσεις ή νικούν ή πεθαίνουν. Όσο μακρινές ή και ανέφικτες κι αν μοιάζουν στις ημέρες μας οι επαναστάσεις, ο Τσε έχει τον τρόπο να τις φωτίζει και να τις εμπνέει με αυτό το χαμόγελο που είναι αιωνίως ζωγραφισμένο στα πορτραίτα και τις φωτογραφίες του.

Πέντε ολόκληρες δεκαετίες μετά το θάνατο του κομαντάντε δεκάδες βιβλία, αφιερώματα και άρθρα έχουν γραφτεί. Έχουν γυριστεί αναρίθμητες ταινίες και ντοκιμαντέρ, έχουν γραφτεί τραγούδια. Όταν κανείς έρχεται να γράψει κάτι για μια τέτοια επέτειο από τη μια

κινδυνεύει να επαναληφθεί και να γίνει κοινότοπος. Αφετέρου μπορεί να υποπέσει στο ολίσθημα της αγιοποίησης και της εξιδανίκευσης ενός πραγματικού επαναστάτη, ο οποίος είχε όλες τις αδυναμίες ενός ανθρώπινου πλάσματος και υπέπεσε και ο ίδιος σε λάθη. Ήταν όμως πάντοτε έτοιμος να υπερβεί λάθη και αδυναμίες, να διδαχτεί από αυτά και να ανοίξει με κριτική ματιά νέους ορίζοντες στη μεγάλη επαναστατική υπόθεση. Με αυτά έχει να αναμετρηθεί όποιος θέλει να ζήσει και να πράξει κατά το παράδειγμά του, να ζήσει και να πράξει εμπνεόμενος από τη δράση και τη σκέψη του Τσε. Όχι να γίνει ίδιος, όχι να αντιγράψει κακήν κακώς κάποιες πλευρές της ζωής του. Μόνο με ένα σύνθημα και συνάμα υπόσχεση το ίδιο πάντοτε. Μέχρι την τελική νίκη πάντα, κομαντάντε Τσε!

Ο Τσε δεν είναι αφίσα

Τι είναι τελικά αυτό που συγκλονίζει ακόμη και σήμερα από τη ζωή και τη δράση του αιώνιου επαναστάτη Ερνέστο Τσε Γκεβάρα; Κάποιοι είπαν πως τη μέρα που εκτελέστηκε ο κομαντάντε στη Λα Ιγκέρα της Βολιβίας, στις 9 Οκτωβρίου του 1967, από το βολιβιανό στρατό και τους πράκτορες της CIA, γεννήθηκε ένας άγιος. Πολλοί θαύμασαν τον αντικομμφορμισμό και τον αλτροουισμό ενός νεαρού γιατρού από την Αργεντινή, ο οποίος μετατράπηκε σε απόστολο της επανάστασης όπου γης και χωρίς πατρίδα. Άλλοι τον είπαν τυχοδιώκτη, ουτοπιστή, ακόμη και ιδεαλιστή. Οι διαφημιστές βρήκαν στην εποχή του θεάματος την ευκαιρία να πουλήσουν ανέξοδα την εικόνα του και να την εκμεταλλευτούν πουλώντας κάθε είδους προϊόντα και υπηρεσίες. Ποιος ήταν τελικά ο Τσε;

Από τη στιγμή που ο **Ερνέστο Γκεβάρα** καβάλησε μαζί με το φίλο του **Αλμπέρτο Γρανάδο** την μηχανή τους, την **Ποντερόσσα** που σημαίνει «η δυνατή», για να κάνουν το γύρο της Νότιας Αμερικής η εικόνα που είχε για τον κόσμο κλονίστηκε συθέμελα. Μέσα σε λίγους μήνες ο νεαρός γιατρός έρχεται αντιμέτωπος με τη φτώχεια, την εκμετάλλευση, την αδικία. Αντιλαμβάνεται την αμερικανική ήπειρο ως αδιάσπαστη ενότητα λαών και εθνών, που στενάζουν υπό την αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό. Το πρώτο βήμα έχει γίνει. Ο αλτροουιστής και αντικομμφορμιστής νέος μετασχηματίζεται σε συνειδητό κομμουνιστή επαναστάτη, έτοιμο να παλέψει για την απελευθέρωση της ανθρωπότητας από τα δεσμά της εκμετάλλευσης. Στα **Ημερολόγια Μοτοσικλέτας** περιγράφει με το χειμαρρώδη τρόπο γραφής του τη ζωή των λεπρών, κυρίως σε ένα λεπροκομείο της Λίμα του Περού. Το ταξίδι που πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 1952 και τις αρχές του 1953 ήταν ο καταλύτης της περαιτέρω δράσης του. Οι ορίζοντες του έχουν ήδη ανοίξει καθώς ο ταλαιπωρούμενος από άσθμα Τσε προτιμά να κάνει τις θεραπείες του κλεισμένος στο γραφείο του πατέρα του διαβάζοντας τους κορυφαίους της παγκόσμιας λογοτεχνίας, ενώ αργότερα στρέφεται στην πολιτική και την οικονομία.

Όταν φτάνει στη Γουατεμάλα όπου η αριστερή κυβέρνηση που έχει εκλεγεί διεκδικεί την ανεξαρτησία, βρίσκεται αντιμέτωπος με την ωμή επέμβαση των ΗΠΑ. Ο Γκεβάρα είναι οπαδός της επαναστατικής κλιμάκωσης και της απαλλοτρίωσης των γαιών που κατέχει η πολυεθνική **United Fruits Co**, που ελέγχει τις περιβόητες «δημοκρατίες της μπανάνας». Αδύναμη πολιτικά και μη αποφασισμένη η κυβέρνηση της Γουατεμάλας πέφτει θύμα των ορέξεων των ΗΠΑ και ο Τσε βρίσκεται εξόριστος στο Μεξικό. Η περίπτωση της Γουατεμάλας τον πείθει πως ο επαναστατικός δρόμος είναι ο μοναδικός για την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας αλλά και της οικονομικής ανεξαρτησίας των χωρών που βρίσκονται κάτω από τον ιμπεριαλιστικό ζυγό. Συνεπώς ο Τσε δεν ήταν ένας ουτοπιστής τυχοδιώκτης, αλλά έχει ήδη σφυρηλατήσει το χαρακτήρα του σε έναν τολμηρό οραματιστή.

Η γνωριμία με το Ραούλ και το Φιντέλ Κάστρο το 1955 στην Πόλη του Μεξικού γίνεται ο καταλύτης για μια ηρωική και επική επανάσταση που θα έρθει. Το πλοιάριο **Γκράνμα** σαλπάρει από τις ακτές του Μεξικού προς την Κούβα φορτωμένο με 82 αντάρτες αποφασισμένους να ανατρέψουν το δικτάτορα **Φουλχένσιο Μπατίστα** στις 26 Νοεμβρίου 1956. Στις 30 Νοεμβρίου αποβιβάζονται τελικά σε μια βαλτώδη περιοχή της νοτιοανατολικής Κούβας με την ονομασία Λας Κολοράδας, όπου αποδεκατίζονται από το στρατό του Μπατίστα. Λιγότερο από το 1/3 των ανταρτών επιβιώνει και καταφεύγει στη Σιέρα Μαέστρα, όπου ξεκινά το αντάρτικο. Αργότερα ο Τσε θα πει πως η απόβαση με το Γκράνμα δεν ήταν απόβαση αλλά ναυάγιο. Ο Τσε αναδεικνύεται στο σημαντικότερο στρατιωτικό και πολιτικό στέλεχος του στρατού των ανταρτών και κατόπιν της κυβέρνησης, μετά τον Φιντέλ.

Η επανάσταση θριαμβεύει σε διάστημα 25 μηνών και οι γκεριγιέρος μπαίνουν θριαμβευτές στην Αβάνα την Πρωτοχρονιά του 1959 εν μέσω γενικής απεργίας. Ο Τσε επιμένει στο εγχείρημα της σοσιαλιστικής οικοδόμησης και της ταχείας εκβιομηχάνισης με στόχο την επίτευξη της πολιτικής και οικονομικής ανεξαρτησίας της Κούβας. Αντιθέτως στην αρχή οι διακηρυγμένοι στόχοι του Φιντέλ, σε συνεργασία με τα φιλελεύθερα στοιχεία της πρώτης επαναστατικής κυβέρνησης, ήταν ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις αλλά χωρίς σοσιαλιστικό χαρακτήρα, ενώ οι διάυλοι επικοινωνίας με τις ΗΠΑ ήταν ακόμη ανοιχτοί. Ο Γκεβάρα είχε τη διορατικότητα να δει πως ο μεγάλος ιμπεριαλιστής γείτονας δεν ήταν διατεθειμένος να ανεχτεί την παραμικρή πολιτική μεταβολή στο νησί. Το ίδιο διορατικός αποδείχτηκε κι ο Κάστρο και όλη η φουρνιά των θριαμβευτών ανταρτών, η οποία απέκρουσε την απόβαση των ΗΠΑ στον Κόλπο των Χοίρων και ταπείνωσε την υπερδύναμη. Συνεπώς ο Τσε δεν ήταν απλώς η «εικόνα» και ένας τυχαίος γκεριγιέρο, αλλά ένας επαναστάτης με βάθος σκέψης κι ένας διεθνιστής οραματιστής τον οποίο δε χώραγε μια πατρίδα.

Την 1η Απριλίου του 1965 ο κομαντάντε παραιτείται από όλα τα δημόσια αξιώματα του στην κυβέρνηση καθώς και από την κουβανική υπηκοότητα. Αφήνει μια επιστολή στο Φιντέλ με τη σημείωση να διαβαστεί μετά το θάνατό του. Η δημοσιοποίηση ωστόσο της επιστολής κρίνεται απαραίτητη τον Οκτώβριο του 1965, καθώς οργιάζουν οι φήμες για ρήξη στις σχέσεις των δύο επαναστατών. Ο Φιντέλ τη διαβάζει σε συνεδρίαση της ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κούβας αποφεύγοντας από σεμνότητα να διαβάσει τα όσα διθυραμβικά και άκρως επαινετικά για τον ίδιο αναφέρει ο Τσε. Η αποστολή του Τσε στην Αφρική αρχικά και στη Βολιβία στη συνέχεια φαίνεται πως είχε την έγκριση του ίδιου του Φιντέλ σε μια προσπάθεια όχι να εξαχθεί η κουβανέζικη επανάσταση, αλλά επειδή όπως ο Τσε επέμενε *«άλλα μέρη της γης έχουν τώρα ανάγκη των ταπεινών προσπαθειών μου»*. Η αποστολή στο Κονγκό αποτυγχάνει και ο Τσε με μια μικρή ομάδα ανταρτών βρίσκεται το φθινόπωρο του 1966 στη Βολιβία, όπου τελικά το ΚΚ Βολιβίας αρνήθηκε να τον στηρίξει.

Κινούμενος σε δύσκολες συνθήκες καταδόθηκε από χωρικούς που είπαν τις κινήσεις των ανταρτών στο στρατό. Η CIA είχε στρατολογήσει ακόμη και ναζί εγκληματίες, όπως ο «χασάπης της Λιόν» Κλάους Μπάρμπι προκειμένου να βοηθήσουν στον εντοπισμό του. Ο θρυλικός κομαντάντε βρίσκεται περικυκλωμένος από στρατό και πράκτορες των ΗΠΑ σε ένα φαράγγι της επαρχίας Βαγιεγκράντε. Στην ύστατη μάχη ο Τσε τραυματίζεται στην κνήμη και αχρηστεύεται το όπλο του, συλλαμβάνεται και οδηγείται στο σχολείο του κοντινότερου οικισμού Λα Ιγκέρα. Εκτελείται περίπου στη μια το μεσημέρι της 9ης Οκτωβρίου του 1967. Εκτελεστής ο λοχίας του βολιβιανού στρατού **Μάριο Τεράν**, ύστερα από εντολή του κουβανού πράκτορα της CIA **Φέλιξ Ροντρίγκεζ**.

Ακόμη και την τελευταία στιγμή ο κομαντάντε στέκεται αγέρωχος μπροστά στο θάνατο. Αυτοί που δειλιάζουν και τρέμουν είναι οι εκτελεστές του. *«Ρίξε, δειλέ! Απλώς θα σκοτώσεις έναν άνθρωπο»*, λέει ο Τσε βλέποντας τον εκτελεστή του να λιγοψυχά. Οι κρότοι από τους πυροβολισμούς και ο Ερνέστο Γκεβέρα πέφτει νεκρός. Αμερικανοί και Βολιβιανοί ακρωτηριάζουν και εξαφανίζουν το πτώμα του Τσε το οποίο θα ανακαλυφθεί τελικά τριάντα χρόνια αργότερα. Τον ηρωικό επαναστάτη τον έτρεμαν ακόμη και νεκρό.

Εκεί που εκτελέστηκε ο Τσε ωστόσο δεν γεννήθηκε ένας άγιος με τη μεσσιανική άποψη του όρου. Εκεί που εκτελέστηκε ο Τσε φύτεψε από το δικό του αίμα το κόκκινο λουλούδι της επανάστασης χωρίς δισταγμούς, χωρίς περιορισμούς και χωρίς αμφιβολίες. Εδραιώθηκε η πίστη στον άνθρωπο παρά το γεγονός ότι ανθρώπινο χέρι του πήρε τη ζωή. Κι αν κάτι συγκλονίζει περισσότερο από όλα είναι πως αυτός ο αδάμαστος επαναστάτης που ερωτεύτηκε τη ζωή και εξύψωσε τον Άνθρωπο δε δίστασε να περπατήσει χέρι με χέρι και σε κάθε του βήμα με το θάνατο. Όχι από αποκοτιά ή από παραφροσύνη. Όχι από ένα

στενόμυαλο πάθος ή μια υπερφίαλη ψευδαίσθηση του αήττητου. Αλλά εξαιτίας της πεποίθησης ότι **το βάθος του ουρανού είναι κόκκινο και της βαθιάς πίστης ότι το μέλλον της ανθρωπότητας είναι κομμουνιστικό...**

Πηγή: **PRIN**